

**Rekomendacje Rady Dostępności dotyczące zapewniania
dostępności lokali wyborczych, informacji o sposobie głosowania
oraz organizacji procesu głosowania w związku z organizacją
wyborów prezydenckich 2025 r.**

Spis treści

Wstęp.....	4
Lokale wyborcze	5
Dostępność lokali wyborczych.....	5
Dodatkowe zalecenia dotyczące dostępności architektonicznej odnoszące się do dobrych praktyk	6
Informacja o dostępnych lokalach dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	7
Wsparcie innych osób.....	8
Informacja przekazywana osobom z niepełnosprawnościami	8
Obowiązki gminy	8
Obowiązki Państwowej Komisji Wyborczej	8
Obwieszczenia wyborcze	9
Głosowanie osób z niepełnosprawnościami	9
Informacje na temat listy wyborczej	9
Wydawanie kart osobom z niepełnosprawnością	9
Nakładki dla osób z niepełnosprawnością narządu wzroku	9
Głosowanie korespondencyjne	9
Głosowanie przez pełnomocnika.....	10
Transport wyborców z niepełnosprawnością	11
Inne postulaty	11

Wykaz aktów prawnych i innych dokumentów, które są powoływane w dokumencie:

1. Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2022 r. poz. 1277 i 2418 oraz 2023 poz. 497), dalej: Kodeks wyborczy.
2. Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240), dalej: ustawa o dostępności.
3. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173 i 240), dalej: ustawa o rehabilitacji.
4. Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 504, 1504, 2461), dalej: ustawa o emeryturach i rentach.
5. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2011 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 336), dalej: rozporządzenie o lokalach dla wyborców z niepełnosprawnością.
6. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1225), dalej: rozporządzenie o warunkach technicznych.
7. Informacja z dnia 16 stycznia 2025 r. o uprawnieniach wyborców niepełnosprawnych wydana przez Państwową Komisję Wyborczą, dalej: Informacja PKW.

Zgodnie z art. 2 ustawy o dostępności, każdy podmiot publiczny, w ramach zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami podejmuje działania mające na celu: uwzględnienie ich potrzeb w planowanej i prowadzonej przez podmiot działalności oraz usuwanie barier, a także zapobieganie ich powstawaniu.

W tym kontekście ważnym jest również aby organy i podmioty zaangażowane w przeprowadzanie wyborów, zapewniły dostępność procesu oddawania głosu w powszechnych wyborach.

Niniejsze rekomendacje zostały opracowane celem spisania listy wskazówek dla organów i podmiotów zaangażowanych w przeprowadzanie wyborów, wskazując w jaki sposób zapewnić dostępność architektoniczną, informacyjno-komunikacyjną oraz cyfrową procesu głosowania w wyborach powszechnych, przez wszystkich obywateli, w tym również osoby z niepełnosprawnościami. Rekomendacje zawierają odpowiedzi w jaki sposób zorganizować przestrzeń do głosowania, jak zapewnić sprawną komunikację czy przekazywanie informacji nt. organizacji wyborów.

Informacje na temat lokali wyborczych spełniających wymagania dostępności :

- **Kto publikuje:** Wójt
- **Termin:** najpóźniej 30 dni przed dniem wyborów¹.

Sposób zapewnienia dostępności lokalu²:

- Lokale znajdujące się na parterze bez barier architektonicznych albo dostęp do lokalu zapewniony jest za pomocą podjazdu lub innego urządzenia umożliwiającego samodzielne dotarcie do niego wyborcom z niepełnosprawnościami.
- Co najmniej jedne drzwi prowadzące do lokalu są:
 - rozwierane lub rozsuwane,
 - szerokość drzwi w świetle to min. 90 cm (w drzwiach dwuskrzydłowych warunek ten powinien być spełniony przez główne skrzydło),
 - próg drzwi wejściowych o wysokości do 2 cm.
- Odpowiednie rozmieszczenie drzwi umożliwiające dogodne warunki ruchu wyborcom z niepełnosprawnościami³. **Uwaga! Przepisy nie regulują, co to oznacza. Pośrednio można odnieść to do odpowiednich wymiarów przedsionków, korytarzy, przestrzeni wspólnych czyli zaprojektowanych elementów komunikacji na parterze budynku i położenia drzwi względem architektury budynku.**
- Oznaczenie przezroczystych przegród tj. drzwi, ścian i innych przezroczystych lub szklanych elementów, tzn. oznaczenia powinny być umieszczone na wysokości 0,8–1,2 m oraz 1,4–1,7 m i przymocowane przynajmniej dwoma pasami o szerokości 0,1–0,15 m-o jednolitej barwie i kontrastującej z tłem⁴.
- Oznaczenie krawędzi stopni w sposób kontrastowy w stosunku do koloru posadzki⁵.
- Posadzki powinny mieć nawierzchnię o właściwościach przeciwpoślizgowych⁶.
- Możliwie najkrótsza droga od wejścia do miejsca głosowania , która jest wolna od przeszkód⁷ np. mebli, kwiatów w doniczkach.
- Przynajmniej jedno dostosowane tajne miejsce do głosowania, o wymiarach min. 1,2 x 1,2 m z blatem na wysokości 0,8 i 1,1 m⁸. O ile to możliwe, warto zadbać by przestrzeń pod blatem w takim miejscu miała głębokość min. 30 cm, co umożliwia swobodne podjechanie do niego osoby na wózku.
- Dodatkowe oświetlenie skierowane bezpośrednio na miejsce, w którym będzie wypełniana karta do głosowania.

¹ Ustawa Kodeks Wyborczy, Art. 16 § 1.

² Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych.

³ § 2 pkt 3 Rozporządzenia o lokalach dla wyborców z niepełnosprawnościami i § 61 Rozporządzenia o warunkach technicznych.

⁴ § 3 pkt 1 Rozporządzenia o lokalach dla wyborców z niepełnosprawnościami.

⁵ § 2 pkt 4 Rozporządzenia o lokalach dla wyborców z niepełnosprawnościami.

⁶ § 3 pkt 2 Rozporządzenia o lokalach dla wyborców z niepełnosprawnościami.

⁷ § 3 pkt 3 Rozporządzenia o lokalach dla wyborców z niepełnosprawnościami.

⁸ § 4 pkt 2 Rozporządzenia o lokalach dla wyborców z niepełnosprawnościami.

- Urna wyborcza o wysokości maks. 1 m⁹. Wykluczona jest dodatkowa urna wyborcza dedykowana osobom ze szczególnymi potrzebami w lokalu.
- Przejście pomiędzy miejscem wydania karty do głosowania i miejscem zapewniającym tajność głosowania, a urną o szerokości co najmniej 1,5 m¹⁰
- Urzędowe obwieszczenia oraz informacja, o których mowa w art. 48 § 2 i 3 Kodeksu wyborczego, powinny zostać umieszczone w miejscu dostępnym dla wyborców poruszających się na wózkach inwalidzkich i niskiego wzrostu, na wysokości nie większej niż 0,9 m mierzonej od posadzki do dolnej części arkusza obwieszczenia lub informacji¹¹.

Dodatkowe informacje, które mogą być pomocne przy organizacji miejsca oddawania głosów wyborczych, zawiera opracowanie przygotowane przez Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju pn. *Standardy dostępności budynków dla osób z niepełnosprawnościami uwzględniające koncepcję uniwersalnego projektowania* – poradnik w podrozdziale 4.1.3. Lokale wyborcze, s. 53.

W przypadku wątpliwości związanych ze sposobem zapewnienia dostępności architektonicznej osobom z niepełnosprawnością można skorzystać z bezpłatnych opracowań i poradników albo sporządzić listę kontrolną. W witrynie Portalu Funduszy Europejskich są dostępne Poradniki, standardy i wytyczne odnoszące się do dostępności: [Poradniki i wskazówki - Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej \(funduszeuropejskie.gov.pl\)](https://funduszeuropejskie.gov.pl/).

Dodatkowe zalecenia dotyczące dostępności, wynikające z dobrych praktyk

Dostępność bezpośredniego otoczenia lokalu z przestrzeni publicznej – przynajmniej jedno utwardzone dojście o szerokości minimalnej 1,5 m powinno zapewniać osobom z niepełnosprawnością dostęp do całego budynku lub tych części, z których osoby te mogą korzystać¹² (np. furtka¹³ o min. szerokości 0,9 m, ścieżka o równej, twardej i antypoślizgowej nawierzchni).

Prawidłowo oznaczone miejsca do parkowania dla pojazdów osób z niepełnosprawnością¹⁴ wyznaczone możliwie jak najbliżej od wejścia przeznaczonego dla osób z niepełnosprawnością.

Prawidłowe oznaczenie wizualne wejścia do budynku – np. kontrastowe strzałki, kartki z wyraźną i dużą czcionką, na kontrastowym tle, informujące o miejscu głosowania – ważne aby były widoczne co najmniej z kilku - kilkunastu metrów, w odpowiednim miejscu i stosownie kontrastowe.

Wejście do lokalu pozbawione schodów lub z pochylnią zgodną z parametrami wynikającymi z przepisów § 71 Rozporządzenia o warunkach technicznych¹⁵. Dostosowane tajne miejsce do głosowania:

- Powinno być oznaczone w czytelny sposób.

⁹ § 4 pkt 3 Rozporządzenia o lokalach dla wyborców z niepełnosprawnością.

¹⁰ § 4 pkt 4 Rozporządzenia o lokalach dla wyborców z niepełnosprawnością.

¹¹ § 5 Rozporządzenia o lokalach dla wyborców z niepełnosprawnością.

¹² § 16 Rozporządzenia o warunkach technicznych.

¹³ § 43 Rozporządzenia o warunkach technicznych.

¹⁴ § 20 i § 104 ust. 4 oraz § 105 ust. 4 i 5 Rozporządzenia o warunkach technicznych.

¹⁵ Pochylnie przeznaczone dla osób z niepełnosprawnością powinny mieć szerokość płaszczyzny ruchu 1,2 m, krawężniki o wysokości co najmniej 0,07 m i obustronnie odpowiadające warunkom określonym w § 298 Rozporządzenia o warunkach technicznych, przy czym odstęp między nimi powinien mieścić się w granicach od 1 m do 1,1 m. Długość poziomej płaszczyzny ruchu na początku i na końcu pochylni powinna wynosić co najmniej 1,5 m. Powierzchnia spocznika przy pochylni dla osób z niepełnosprawnością poruszających się na wózkach inwalidzkich powinna mieć wymiary co najmniej 1,5 na 1,5 m poza polem otwierania skrzydła drzwi wejściowych do budynku)

- Błaty i ściany w kabinie powinny posiadać matową powierzchnię zapobiegającą odbiciu światła.

Toaleta dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i odpowiednio oznaczona (m.in. uchwyty i poręcze umieszczone na odpowiednich wysokościach z możliwością regulacji wysokości przy sedesie i zlewie, regulowane lustro)¹⁶.

Stół komisji usytuowany w miejscu odpowiednio oświetlonym, którego wysokość pozwoli na podjechanie wózkiem lub dostosowanie części blatu do wysokości 80 cm.¹⁷ Pod blatem stołu, przynajmniej na odcinku o szerokości 90 cm, zapewniona jest przestrzeń umożliwiająca podjechanie pod blat przodem wózka osoby z niepełnosprawnością. Przestrzeń pod blatem na głębokości min. 30 cm.

Wewnątrz budynku powinna znajdować się czytelna informacja (lub osoba) wskazująca drogę do lokalu wyborczego. Należy zadbać również o oznakowanie wejść/wyjść oraz dróg dojścia dla osób o ograniczonej możliwości poruszania się w tym dla osób z niepełnosprawnością.

Wyposażenie lokalu w szkło powiększające lub lupę oraz informację (np. plakat) wskazującą na możliwości skorzystania z takiego rozwiązania.

Ramki do podpisywania się w komisji wyborczej, np. na potrzeby złożenia podpisu potwierdzającego odebranie kart do głosowania. Ramki umożliwiają samodzielne złożenie podpisu m.in. osobie niewidomej i ułatwia podpisanie się osobie słabowidzącej.

Wyznaczenie lokali wyborczych w lokalizacjach, które posiadają na wyposażeniu pętle indukcyjne oraz zapewnienie przynajmniej w części lokali wyborczych tłumacza PJM np. w ramach usługi online.

Informacja o lokalach dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami

Informacje o lokalach dostosowanych powinny być:

- zamieszczone na stronie internetowej urzędu i w Biuletynie Informacji Publicznej (dalej: BIP) oraz podawane do publicznej wiadomości w sposób zwyczajowo przyjęty w danej gminie np. informacja znajdzie się na tablicy ogłoszeń lub w formie ulotek.
- Przygotowane w formie dostępnej cyfrowo, czyli możliwej do odczytania przez osoby z niepełnosprawnością wzroku (pomocny może być [Poradnik dla twórców elektronicznych materiałów edukacyjnych](#))
- udostępniane na stronie internetowej i portalu Państwowej Komisji Wyborczej: <https://pkw.gov.pl>. **Aktualnie dostępne są: Wzory dokumentów dla wyborców niepełnosprawnych tj. Wniosek o sporządzenie aktu pełnomocnictwa i Zgoda na przyjęcie pełnomocnictwa). Uwaga! Państwowa Komisja Wyborcza zamieszcza na stronie internetowej portalu informacje o uprawnieniach przysługujących wyborcom z niepełnosprawnościami na podstawie Kodeksu wyborczego i w formie uwzględniające różne rodzaje niepełnosprawności.**¹⁸
- dodatkowo udostępniane wyborcom telefonicznie lub mailowo

¹⁶ Wytyczne można znaleźć w opracowaniu Standardy dostępności budynków dla osób z niepełnosprawnością uwzględniając koncepcję uniwersalnego projektowania - poradnik, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, Warszawa 2017, Parametry dotyczące wymiarów miski ustępowej, umywalki oraz elementów im towarzyszących, s. 55.

¹⁷ Standardy dostępności budynków dla osób z niepełnosprawnością uwzględniające koncepcję uniwersalnego projektowania - poradnik, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, Warszawa 2017, Elementy wyposażenia ułatwiające orientację w budynku oraz przekaz informacji, s. 24-30.

¹⁸ Art. 37b §1 Kodeksu wyborczego.

Wsparcie innych osób

Osoba z niepełnosprawnością w lokalu wyborczym może korzystać z pomocy innej osoby. Osoba ta może wejść z nią do kabiny wyborczej i pomóc oddać głos. Pomoc ta może mieć jedynie charakter techniczny. W oddaniu głosu nie może pomagać członek komisji wyborczej, ani mąż zaufania, ani żadna inna osoba zaangażowana w proces przeprowadzenia wyborów.¹⁹ Komisja wyborcza jest natomiast zobowiązana, na prośbę wyborcy z niepełnosprawnością, do przekazania ustnie treści obwieszczeń wyborczych, czyli przeczytanie informacji o komitetach wyborczych, biorących udział w wyborach, oraz o zarejestrowanych kandydatach. Przekazanie ustnie tej informacji przez komisję nie może jednak wyczerpywać znamion agitacji wyborczej czy też innej formy sugestii skierowanej do wyborcy.

Informacja przekazywana osobom z niepełnosprawnościami oraz wyborcom, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 60 lat.

Obowiązki gminy

Wójt (burmistrz, prezydent miasta) lub upoważniony przez niego pracownik urzędu gminy ma obowiązek przekazania w godzinach pracy danego urzędu telefonicznie lub w drukowanych materiałach informacyjnych przesyłanych na wniosek wyborcy (z niepełnosprawnością, lub wyborcy który najpóźniej w dniu głosowania ukończył 60 lat) w tym, w formie elektronicznej informacji o:

- właściwym dla wyborcy z niepełnosprawnością okręgu wyborczym i obwodzie głosowania,
- lokalach obwodowych komisji wyborczych, dostosowanych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnością, znajdujących się najbliżej miejsca zamieszkania tego wyborcy,
- warunkach dopisania wyborcy z niepełnosprawnością do spisu wyborców w obwodzie głosowania na obszarze gminy właściwej ze względu na miejsce jego stałego miejsca zamieszkania, w którym znajdują się lokale dostosowane do potrzeb wyborców z niepełnosprawnością,
- warunkach bezpłatnego transportu,
- terminie wyborów oraz godzinach głosowania,
- komitetach wyborczych biorących udział w wyborach oraz zarejestrowanych kandydatach i listach kandydatów,
- warunkach oraz formach głosowania²⁰.

Powyższe informacje są przekazywane wyborcy z niepełnosprawnością lub wyborcy który najpóźniej w dniu głosowania ukończył 60 lat po podaniu przez wyborcę jego nazwiska, imienia (imion) oraz adresu stałego zamieszkania²¹.

Wójt ma obowiązek podać powyższe informacje do wiadomości publicznej poprzez umieszczenie ich w BIP, oraz w sposób zwyczajowo przyjęty w danej gminie²².

Obowiązki Państwowej Komisji Wyborczej

Państwowa Komisja Wyborcza zamieszcza na stronie internetowej informacje o uprawnieniach przysługujących wyborcom z niepełnosprawnością na podstawie zapisów Kodeksu wyborczego, w formie uwzględniającej różne rodzaje niepełnosprawności²³.

¹⁹ Ustawa Kodeks Wyborczy, Art. 53.

²⁰ Art. 37a § 1 i 2. Kodeksu Wyborczego

²¹ Art. 37a § 3 Kodeksu Wyborczego

²² Art. 37a § 4 Kodeksu Wyborczego

Państwowa Komisja Wyborcza sporządza w alfabecie Braille’a materiał informacyjny o uprawnieniach przysługujących wyborcom z niepełnosprawnością narządu wzroku na podstawie Kodeksu wyborczego i przekazuje go zainteresowanym na żądanie²⁴.

Obwieszczenia wyborcze

Obwieszczenia wyborcze umieszczane w lokalu wyborczym jak i poza nim oraz wyniki głosowania w obwodach głosowania i okręgach wyborczych powinny być zamieszczane w miejscach łatwo dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami o ograniczonej sprawności ruchowej²⁵.

Na prośbę wyborcy z niepełnosprawnością członek obwodowej komisji wyborczej jest obowiązany przekazać ustnie treść obwieszczeń wyborczych w zakresie informacji o komitetach wyborczych biorących udział w wyborach oraz zarejestrowanych kandydatach i listach kandydatów²⁶.

Głosowanie osób z niepełnosprawnościami oraz wyborców, którzy najpóźniej w dniu głosowania kończyli 60 lat

Informacje na temat listy wyborczej

Uprawnione do głosowania osoby z niepełnosprawnością narządu wzroku lub wyborcy którzy najpóźniej w dniu głosowania kończyli 60 lat mogą uzyskać informacje na temat :

- listy wyborczej od członków komisji wyborczej w danym lokalu wyborczym,
- listy wyborczej i kolejności kandydatów na karcie do głosowania w Internecie na stronie Państwowej Komisji Wyborczej: <https://pkw.gov.pl>

Wydawanie kart osobom z niepełnosprawnością

Jeżeli osoba z umiarkowaną lub znaczną niepełnosprawnością nie może potwierdzić własnoręcznym podpisem odebrania karty do głosowania, potwierdzenia takiego dokonuje członek komisji wyborczej razem z przewodniczącym lub zastępcą przewodniczącego komisji²⁷.

Nakładki dla osób z niepełnosprawnością narządu wzroku

Wyborca z dysfunkcją wzroku może osobiście głosować w lokalu wyborczym – przy użyciu nakładki na kartę do głosowania sporządzonej w alfabecie Braille’a²⁸.

Członek obwodowej komisji wyborczej na prośbę wyborcy z dysfunkcją wzroku wydaje nakładkę. Przed oddaniem głosu trzeba wybrać kandydata, na którego chce się zagłosować i dowiedzieć się, jaki ma on numer na karcie do głosowania. Taką informację można też otrzymać np. od członków komisji wyborczej albo znaleźć na stronie Państwowej Komisji Wyborczej.

Osoba z niepełnosprawnością narządu wzroku musi znaleźć odpowiednią stronę, odliczyć kratki (na podstawie oznaczeń w alfabecie Braille’a lub policzenia kratek od góry) i zaznaczyć pole odpowiadające wcześniej wybranemu kandydatowi.

Głosowanie korespondencyjne

Wyborcy w określonych w Kodeksie Wyborczym sytuacjach mogą skorzystać z możliwości głosowania korespondencyjnego²⁹. Możliwość taka przysługuje m.in :

23 Art. 37b § 1 Kodeksu Wyborczego

24 Art. 37b § 2 Kodeksu Wyborczego

25 Art. 37c § 1 Kodeksu Wyborczego

26 Art. 37c § 2 Kodeksu Wyborczego

27 Art. 52 § 2a Kodeksu Wyborczego

28 Art. 40a § 1 Kodeksu Wyborczego

- osobom z niepełnosprawnością w stopniu umiarkowanym lub znacznym³⁰
- osobom w wieku powyżej 60 lat.

Forma głosowania korespondencyjnego wymaga zgłoszenia swojego zamiaru przez uprawnionego wyborcę komisarzowi wyborczemu. Można to zrobić ustnie, pisemnie lub telefonicznie³¹. Zgłoszenia osoby wymienione powyżej powinny dokonać najpóźniej 13 dni przed terminem głosowania³².

Wyborca, który zgłosił zamiar głosowania korespondencyjnego, otrzymuje, nie później niż 6 dni przed dniem wyborów, pakiet wyborczy³³.

Głosować korespondencyjnie można tylko w kraju. Brak uregulowania tej kwestii odnoszącej się do Polaków z niepełnosprawnością zamieszkałych lub przebywających w czasie przeprowadzania wyborów za granicą.

Głosowanie przez pełnomocnika

Wyborca mający orzeczenie o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności, a także wyborca, który w dniu głosowania ma ukończone 60 lat może ustanowić pełnomocnika, który zagłosuje w jego imieniu³⁴.

Pełnomocnikiem może zostać osoba posiadająca prawo wybierania, z zastrzeżeniem § 4, tj. pełnomocnikiem nie może być osoba wchodząca w skład obwodowej komisji wyborczej właściwej dla obwodu głosowania osoby udzielającej pełnomocnictwa do głosowania, a także mężowie zaufania, jak również kandydaci w danych wyborach.³⁵

Pełnomocnictwo do głosowania można przyjąć od dwóch osób, jeżeli co najmniej jedną z nich jest wstępny, zstępny, małżonek, brat, siostra lub osoba pozostająca w stosunku przysposobienia, opieki lub kurateli w stosunku do pełnomocnika³⁶.

Pełnomocnictwa do głosowania udziela się przed wójtem lub przed innym pracownikiem urzędu gminy upoważnionym przez wójta do sporządzania aktów pełnomocnictwa do głosowania³⁷.

Akt pełnomocnictwa musi być złożony najpóźniej 9 dni przed terminem wyborów³⁸.

Wniosek musi być podpisany przez wnoszącego o sporządzenie aktu pełnomocnictwa lub przez osobę mającą być pełnomocnikiem, w przypadku gdy wnioskujący nie może lub nie potrafi podpisać wniosku. W takiej sytuacji wolę udzielenia pełnomocnictwa przez wyborcę niemającego lub niepotrafiącego złożyć podpisu stwierdza przez złożenie własnego podpisu wójt lub inny upoważniony pracownik urzędu gminy, o ile wola wyborcy została potwierdzona w sposób niebudzący wątpliwości.

29 Art. 53a § 1 Kodeksu Wyborczego

30 W rozumieniu ustawy o rehabilitacji, w tym także wyborcy posiadającego orzeczenie organu rentownego o całkowitej niezdolności do pracy, zgodnie z art. 12 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach, i niezdolności do samodzielnej egzystencji zgodnie z art. 13 ust. 5 ustawy o emeryturach i rentach, orzeczenie o niezdolności do samodzielnej egzystencji zgodnie z art. 13 ust. 5 ustawy o emeryturach i rentach, całkowitej niezdolności do pracy zgodnie z art. 12 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach, o zaliczeniu do I lub II grupy inwalidów, a także osoby o stałej albo długotrwałej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, którym przysługuje zasiłek pielęgnacyjny.

31 Art. 53b § 2 Kodeksu Wyborczego

32 Art. 53b § 1 Kodeksu Wyborczego

33 Art 53e. § 1

34 Art. 54 § 1 i 3 Kodeksu Wyborczego

35 Ustawa Kodeks Wyborczy, Art. 55 § 1

36 Ustawa Kodeks Wyborczy, Art. 55 § 3

37 Ustawa Kodeks Wyborczy, Art. 56 § 1

38 Ustawa Kodeks Wyborczy, Art. 56 § 2

Transport wyborców z niepełnosprawnością oraz wyborców, którzy najpóźniej w dniu głosowania kończyli 60 lat³⁹

Wyborca z niepełnosprawnością o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz wyborcy, którzy najpóźniej w dniu głosowania ukończą 60 lat, mają prawo do bezpłatnego transportu z:

- 1) miejsca zamieszkania, pod którym dany wyborca ujęty jest w spisie wyborców, albo miejsca podanego we wniosku o zmianę miejsca głosowania, do lokalu wyborczego właściwego dla obwodu głosowania, w którego spisie wyborców ujęty jest ten wyborca;
- 2) miejsca pobytu do najbliższego lokalu wyborczego w dniu głosowania, w przypadku wyborcy posiadającego zaświadczenie o prawie do głosowania;
- 3) lokalu wyborczego, do miejsca, w którym dany wyborca rozpoczął podróż, zwanego dalej „transportem powrotnym”.

Transport do lokalu i transport powrotny zapewnia wójt gminy, w której w dniu wyborów nie funkcjonuje gminny przewóz pasażerski.

Uwaga! Rada Dostępności zachęca by organizować taki transport także w gminach, w których już funkcjonuje gminny przewóz pasażerski – zwłaszcza, że dzień wyborów jest dniem wolnym od pracy i środki transportu kursują rzadziej lub wcale. Zaleca się również, by ze stosownym wyprzedzeniem poinformować mieszkańców o możliwości zapewnienia takiego transportu.

Wyborcy, o którym mowa w art. 37e § 1 Kodeksu wyborczego, którego stan zdrowia nie pozwala na samodzielną podróż, może towarzyszyć opiekun. W przypadku braku takiego opiekuna, dobrą praktyką wójta gminy, prezydenta miasta byłaby możliwość zapewnienia asystenta, który mógłby towarzyszyć osobie z niepełnosprawnością w podróży do lokalu wyborczego i w drodze powrotnej. Zamiar skorzystania z prawa do transportu do lokalu lub transportu powrotnego wyborca, o którym mowa w art. 37e § 1 Kodeksu wyborczego, zainteresowany skorzystaniem z usługi zgłasza właściwemu wójtowi do 13 dnia przed dniem wyborów.

Wójt (burmistrz, prezydent miasta) informuje wyborcę, który zgłosił zamiar skorzystania z prawa do transportu do lokalu, o godzinie transportu do lokalu w dniu głosowania, najpóźniej na 3 dni przed dniem głosowania.

Wyborca, który zgłosił zamiar skorzystania z prawa do transportu do lokalu lub transportu powrotnego, może wycofać swoje zgłoszenie albo zrezygnować tylko z transportu powrotnego nie później niż na 2 dni przed dniem głosowania. Wycofanie zgłoszenia albo zrezygnowanie z transportu powrotnego może być dokonane przez wyborcę ustnie, pisemnie lub w formie elektronicznej.

Inne postulaty

- Zapewnienie pętli indukcyjnej stanowiskowej w lokalu wyborczym określonym jako dostępny.
- Poinformowanie mieszkańców na temat wyborów i rozwiązań dla osób z niepełnosprawnościami i osób, które najpóźniej w dniu głosowania kończą 60 lat m.in. o możliwości głosowania korespondencyjnego, czy transportu do lokalu wyborczego – np. na wzór alarmów RCB.

³⁹ Ustawa Kodeks Wyborczy, Art. 37e

- Wykorzystanie środków wspierających komunikowanie się⁴⁰ lub przez wykorzystanie zdalnego dostępu online do usługi tłumacza przez strony internetowe i aplikacje w procesie informowania o wyborach zgodnie z art. 37 a Kodeksu Wyborczego.
- Zaproszenie do współpracy przy dostosowaniu lokali wyborczych organizacji pozarządowych, zajmujących się statutowo wspieraniem osób z niepełnosprawnościami.
- Zwiększenie udziału osób z niepełnosprawnością w pracach komisji wyborczej i komitetów monitorujących wybory.
- Umieszczenie na stronach podmiotów, w których odbywa się głosowanie treści deklaracji dostępności czyli ustandaryzowanego opisu dostępu do miejsca, w którym będzie się odbywało głosowanie, w tym w szczególności wszystkich potencjalnych barier funkcjonalnych występujących w takim pomieszczeniu i na drodze dotarcia do niego, a także ewentualne inne rozwiązania przyjęte w danej instytucji dla zapewnienia niezakłóconej możliwości głosowania przez OzN. Z [przykładem deklaracji dostępności](#) można zapoznać się na stronie Ministerstwa Cyfryzacji.
- Przeszkolenie z dostępności lub udzielania informacji i pomocy osobom z różnymi rodzajami niepełnosprawności (np. niewidomi, niedowidzący, niesłyszący, niedosłyszący, osoby z niepełnosprawnością intelektualną, osoby z niepełnosprawnością ruchową, z ograniczeniami mobilności, z zaburzeniami mowy itp.) przynajmniej dla jednego członka komisji. W przypadku braku możliwości odbycia takiego szkolenia - postulowane jest aby członkowie komisji zapoznali się z materiałami w jaki sposób zapewnić dostępność w kontaktach z klientem. Może temu posłużyć [Praktyczny poradnik savoir – vivre wobec osób niepełnosprawnych, Dostosowanie budynków użyteczności publicznej – teoria i narzędzia](#).

Uwaga: w celu zapoznania się z konkretnymi rozwiązaniami, służącymi osobom ze szczególnymi potrzebami, warto odwiedzić stronę internetową: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc/program/poradniki/> gdzie znajduje się szereg poradników i wskazówek jak zapewniać dostępność przestrzeni i usług dla osób z niepełnosprawnościami.

⁴⁰ Zgodnie z art. 6 z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2017 r. poz. 1824) podmioty publiczne mają obowiązek stosowania ww. środków. Ponadto mogą być one wykorzystywane przez podmiot publiczny na potrzeby komunikowania się z osobą ze szczególnymi potrzebami w związku ze złożeniem przez nią wniosku, o którym mowa w art. 6 pkt 3 lit. d) Ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Wniosek ten nie ma określonej formy.